ISPITNI CENTAR

DRŽAVNO TAKMIČENJE 2025.

AUTOR/AUTORKA TESTA _

RECENZENT/RECENZENTKINJA _

PODGORICA, _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 20_ _ _ GODINE

SREDNJA ŠKOLA

SOCIOLOGIJA

- svi takmičare počinju rad na testu u isto vrijeme i u istoj prostoriji,
- svaki takmičar sjedi sam u školskoj klupi,
- test traje 3 sata (180 minuta),
- zabranjeno je lažno predstavljanje takmičara,
- zabranjeno je korišćenje mobilnih telefona tokom rada na testu,
- zabranjeno je pričati sa drugim takmičarima dok test traje,
- na klupi takmičar može da ima samo odštampan test sa pitanjima, hemijsku olovku (jednu u rezervi),
- test administratori na testu mogu takmičarima dozvoliti da na klupi drže flašu sa vodom i papirne maramice ako procijene da je to neophodno,
- Tokom takmičenja nije dozvoljeno napuštanje prostorije u prvih 120 minuta. Nakon toga takmičar ima pravo samo jednom napustiti prostoriju uz pratnju testadministratora, ne duže od 3 minuta.
- test se popunjava isključivo hemijskom olovkom (plavo ili crno mastilo),
- jednom upisani odgovor ili zaokruženi odgovor može se prepravljati, tako što će se poništiti znakom X i zaokružiti drugi odgovor koji se misli da je tačan.
- prije početka testa, test administrator je dužan da takmičarima saopšti pravila rada na testu i ponašanja u učionici,
- Esej na zadatu temu može imati do 500 riječi uz toleranciju prekoračenja najviše do 10%.
- Broj riječi u zadatom okviru nije presudan za ocjenu kvaliteta eseja.
- U slučaju kršenja moralnih normi i drastičnog odstupanja od književne forme govorom mržnje i slično, esej se neće vrednovati a učenik će biti diskvalifikovan.

Dragi takmičari,

prije početka izrade testa pažljivo pročitajte svako pitanje, potom ih rješavajte.

Želimo Vam puno uspjeha u radu.

Test iz sociologije

(Rješenje)

1. Zaokruži tačan odgovor.

1.1. Sociološkom imaginacijom naglašava se i objašnjava razlika:

a) Ekologije i ekonomije
b) Progresa i tradicije
c) Javnog i individualnog aspekta u društvu
d) Umjetničkog i komercijalnog filma

1 poen

1.2. Razliku manifestne i latentne funkcije posebno je naglašavao:

a) Entoni Gidens
b) Robert King Merton
c) Maks Veber
d) Ogist Kont

1 poen

1.3. Razumijevanje svoga "ja" najvažnija je osobina sociološkog istraživanja prema mišljenju:

a) Entoni Gidensa
b) Bronislava Malinovskog
c) Đura Šušnjića
d) Herberta Spensera

1 poen

2. Zaokruži 8 socioloških disciplina:

a) Sociologija politike i prava
b) Sociologija sela
c) Sociologija hrane
d) Sociologija turizma
e) Sociologija ustava
f) Sociologija evroatlanskih integracija
g) Sociologija porodice
h) Sociologija smisla
i) Sociologija taoizma
j) Sociologija slobodnog vremena
k) Sociologija umjetnosti
l) Sociologija rada
m) Sociologija energije
n) Sociologija Sigmunda Frojda

Za jedan i dva tačna odgovora 1 poen, za tri i četri tačna odgovora 2 poena, za pet i šest tačnih odgovora 3 poena , za sedam i osam tačnih odgovora 4 poena.

3. Razvoj misli o društvu datira značajno prije nastanka sociologije kao nauke.
Upiši na praznim linijama odgovarajuće slovo sa desne strane, da bi povezao mislioce raznih epoha i njihova poznata djela ili odrednice o društvu.

A)	Aristotel	____c_____	a) Vladalac / politika nije zasnovana na moralu
B)	Platon	____g_____	b) Društveni ugovor
C)	Tomas Hobs	____d_____	c) Zoon politikon
D)	Nikolo Makijaveli	____a_____	d) Levijatan
E)	Aurelije Avgustin	____h_____	e) Duh zakona / načelo podjele vlasti
F)	Šarl Monteskje	____e____	f) Razum kao temelj spoznaje društvene stvarnosti
G)	Deni Didro	_____f____	g) Idealna država / podjela prema sposbnostima
H)	Žan Žak Ruso	_____b_____	h) De civitate Dei

Za jedan i dva tačna odgovora 1 poen, za tri i četri tačna odgovora 2 poena, za pet i šest tačnih odgovora 3 poena , za sedam i osam tačnih odgovora 4 poena.

4. **Navedi faze u razvoju ljudskog duha po Ogistu Kontu (Zakon o tri faze) i objasni jednu od njih:**

   Teološka faza, **metafizička** faza, **pozitivna** faza.

   Teološka podrazumijeva dominaciju vjerovanja u natprirodne sile i vladanje sveštenika. Dijeli se na fetišizam, politeizam i monoteizam.

   Metafizička faza odgovara periodu stvaranja feudalnog društva. U njoj ljudski duh pojave objašnjava filozofskim promišljanjem i idejama.

   Pozitivna faza odgovara periodu industrijalizacije i dominaciji nauke. Kont je naglašavao bitnost naučnih principa i primjeni u sociologiji po uzoru na vjerodostojnost u prorodnim naukama. Iz tog stanovišta je crpio tuv. –Pozitivizam.

2 poena

5. **Navedi faze u razvoju društva po mišljenju Karla Marksa:**

   Njegov pristup se naziva „istorijski materijalizam“ kojim naglašava primat materijalne baze nad duhovnom nadgradnjom. Po tom stavu, društvo je zapravo svijet klasnih sukoba i neprestanih želja da jedna klasa eksploatiše drugu. Shodno tom, razlikovao je nekoliko faza u razvoju društva: Prvobitna zajednica (sa relativno ravnopravnim odnosom članova), robovlasništvo, feudalizam i kapitalizam.

1 poen

6. **Navedi vrste društvenog djelovanja (djelanja) po Maksu Veberu:**

   Veber je razvio tipologiju 4 vrste djelanja: Ciljno-racionalno, vrednosno-racionalno, afektivno i tradicionalno.

1 poen

7. **Navedi definiciju sociologije po Emilu Dirkemu:**

   Dirkem sociologiju definiše kao nauku o društvenim činjenicama.

1 poen

8. **Objasni Dirkemov pojam društvene anomije:**

   Anomiju je kao pojam uveo Dirkem a sa namjerom da označi pogubnost pomanjkanja ili nepostojanja društvenih normi i očekivane regulacije društvenog života. Anomija je vezana za družzvene krize, proizvodi konfuziju u društvenom životu i slabi moralnu svijest pojedinaca. Zato se mora uložiti ogroman napor da se ljudski odnosi poboljšaju a institucije učine stabilnim sa višim novoom organizacije.

2 poena

9. Koji je osnovni fokus funkcionalističke teorije?

a) Sukobi između društvenih klasa
b) Simbolička komunikacija
c) Funkcionisanje društvenih institucija
d) Individualna sloboda

1 poen

10. Shvatanje sociologije kao „socijalne geometrije“ koja proučava oblike društvenosti nezavisno od sadržaja karakteristično je za:

a) Lumanovu „sistemsku teoriju“
b) Strukturalizam
c) Formalizam
d) Funkcionalizam
e) Biologizam

1 poen

11. Navedi osnovne pincipe naučnog saznanja:

a) objektivnost
b) provjerljivost
c) preciznost (mjerljivost)
d) logičnost
e) sistematičnost
f) opštost

Za jedan i dva tačna odgovora 1 poen, za tri i četri tačna odgovora 2 poena, za pet i šest tačnih odgovora 3 poena

12. Navedi definiciju determinizma i preko primjera objasni razliku sa indeterminizmom:

Determinizam (Determinare – odrediti) je filozofsko stanovište po kojem je sve što postoji uslovljeno/određeno djelovanjem određenih unutrašnjih i spoljašnih činilaca/uzroka. Suprotno je indeterminizam. Primjer može biti vjerovanje da čovjek radi spontano uz opciju prekida kad god želi nezavisno od toga što se smatra da život zavisi od rada. Takođe, kretanje u prostoru može biti besciljno i ne mora nužno proizvesti nikakvu društvenu posljedicu.

2 poena

13. Navedi faze naučnog istraživanja i objasni jednu od njih:

1. Izbor teme-predmeta istraživanja kojeg istraživanje problematizuje.
2. Cilj naučnog istraživanja.
3. Postavljanje hipoteze.
4. Izbor metoda za prikupljanje podataka.
5. Određivanje uzorka ispitivanja.
6. Sređivanje i prikazivanje podataka.
7. Analiza, tumačenje i dokazivanje hipoteze.

Za djelimičan odgovor 1 poen (minimum 5 faza i objašnjenje jedne). Za potpun odgovor: 3 poena

14. Navedi tehnike za sređivanje i prikazivanje podataka i objasni jednu od njih:

1. Klasifikacija
2. Mjerenje
3. Statistika
4. Sociometrija
5. Analiza sadržaja

Za djelimičan odgovor 1 poen (minimum 3 tehnike i objašnjenje jedne). Potpun odgovor: 4 poena

15. Zaokruži četiri osnovna elementa opšte društvene strukture:

a) Bolesti zavisnosti
b) Sport
c) Statistika
d) Društvene institucije
e) Diskriminacija
f) Društvene grupe
g) Kulturni obrasci ponašanja i djelovanja
h) Društveni odnosi

Za jedan i dva tačna odgovora 1 poen, za tri i četri tačna odgovora 2 poena

16. Upiši odgovore tako da 1,2,3,4 pod a odgovara 1,2,3,4 pod b:

a) Osnovne dimenzije društvene strukture:

1. horizontalno - funkcionalna
2. vertikalno - hijerarhijska
3. prostorna
4. istorijska

b) Osnovne elemente prethodno upisanih dimenzija društvene strukture:

1. društvena uloga
2. društveni status
3. naselja (teritorijalno), javno mnjenje, mediji i slično (društveni prostor)
4. tradicija i progres (kategoriji vremena)

Za svaki tačan odgovor 1 poen. Ukupno: 4 poena

17. Definiši pojam društvenog statusa i navedi vrste društvenog statusa prema ekonomskoj moći:

Društveni status je društveni položaj kojeg pojedinac ili grupa zauzimaju u društvenoj hijerarhiji. Po ekonomskom status društvo se može podijeliti na minimum 3 sloja pa razlikujemo bogate, siromašne i ljude pripadnike srednje klase.Oni koji imaju mnogo novca imaju najčešće veliku društvenu moć ali nije pravilo. Može se desiti da neko po ekonomskoj moći pripada klasi bogatih a da nema ugled u društvu i neki poseban uticaj na društvene tokove.

Za djelimičan odgovor 1 poen (minimum definicija društvenog statusa), za potpun 2 poena

18. Šta je društvena uloga?

a) Skup pravila koje definiše država
b) Očekivano ponašanje vezano za određeni društveni status
c) Individualna ambicija
d) Proces proizvodnje

1 poen

19. Navedi po dva primjera za društvene grupe:

a) Statusne - elita, kaste, profesori, doktori…

b) Sekundarne - poznanici, interesne grupe

c) Neformalne - društvo u kafiću, grupa ljudi na plaži…

d) Kulturno – istorijske - pleme, marod, nacija…

e) Egalitarne – neke sekte, komune, učenici, moderna porodica…

f) Zatvorene – autokratsko društvo, kaste, neke sekte, porodica po krvnom srodstvu…

Za jedan i dva tačna odgovora 1 poen, za tri i četri tačna odgovora 2 poena, za pet i šest tačnih odgovora 3 poena

20. Suverena država, jedinstveno tržište, standardizovani književni jezik…odlike su:

a) Plemenskog saveza
b) Megalopolisa
c) Naroda
d) Nacije

1 poen

21. Izvor moći elita jeste u "kvarenju demokratije" i "uzurpaciji prava", smatra:

a) K. Manhajm

b) B. Pareto

c) R. Mils

d) R. Budon

1 poen

22. Navedi razliku društvene institucije i organizacije:

Institucija je ustaljen, uobličen obrazac društvenog djelovanja kojim društvo želi da trajno riješi fundamentalne potrebe (biološka i društvena reprodukcija, rad, zaštita, edukacija, zdravstvo) a organizacija je način na koji funkcioniše odnosno kako se ispoljava institucija. Na primjer, institucija braka može biti organizovana kao poligamija, monigamija, bigamija. Institucija odbrane kao profesionalna vojska, narodna odbrana, članstvo u vojnim savezima…Organizacija se ponekad zove i grupa koja ima normiran način rada za neku privremenu aktivnost (NVO, sportske organizacije…).

1 poen

23. Navedi četiri karakteristike tzv.disfunkcionalne porodice:

1. Dešavanja su često nepredvidiva, gubitak kontrole i organizacije
2. Često je umanjena empatija
3. Ponekad dijete preuzima ulogu roditelja
4. Konflikti, nasilje

Napomena: mogu se priznati i drugi odgovori ukoliko su realno prepoznati po objašnjenju.

Za jedan i dva tačna odgovora 1 poen, za tri i četri tačna odgovora 2 poena

24. Zaokruži vrste kohabitacije:

a) Terminalna
b) Kohabitacija kao uvod u brak
c) Kohabitacija kao altenativa braku
d) Kohabitacija koja se ne razlikuje od braka
e) Marginalna
f) Medijska
g) Militarna

Za jedan i dva tačna odgovora 1 poen, za tri i četri tačna odgovora 2 poena

25. Definiši sljedeće pojmove:

Federacija oblik državnog uređenja u kojem države članice prenose svoj suverenitet na zajedničku tvorevinu.
Cezaristička diktatura je oblik autokratske vladavine gdje vlast prvo dobije podršku mase a onda to zloupotrijebi.
Bonapartizam je oblik autokratije sličan cezarističkom a najčešće se uspostavlja nakon vojnih uspjeha .
Oligarhija je vladavina manjine nad većinom uz pomoć izmanipulisanih masa ili putem sile.
Birokratija je vladavina činovnika.
Šovinizam je ispoljavanje otvorene mržnje najčešće na nacionalnoj osnovi. Poznat je I tzv. Muški šovinizam.

Za jedan i dva tačna odgovora 1 poen, za tri i četri tačna odgovora 2 poena, za pet i šest tačnih odgovora 3 poena

26. "Totalitarizam je izvorni oblik despotizma koji podrazumijeva masu sebičnih pojedinaca s nametnutom poslušnošću ili ostvarenje fanatizma koji svojim pristalicama oduzima smisao za stvarnost" jeste mišljenje:

a) Aleksis de Tokvila

b) Abrahama Linkolna

c) Hane Arent

d) Kolina Krauča

1 poen

27. Navedi i objasni četiri oblika moći prema mišljenju Slobodana Vukićevića:

1. Legitimni oblik moći zasnovan na autoritetu institucionalno definisane strukture uticaja.
2. Nagrađivački oblik moći.
3. Prinudni oblik moći – putem sankcija.
4. Prijateljska moć.
5. Indirektni oblik putem druge osobe.

Napomena: Moguće su sve kombinacije od navedenih odgovora.
Za djelimičan odgovor 2 poena (minimum 2 oblika moći i objašnjenje). Potpuni odgovor: 4 poena

28. Navedi četiri podjele rada i objasni jednu od njih:

1. **Prirodna podjela** rada (podjela prema biološkim svojstvima, polu I starosti).
2. **Društvena podjela** (podjela prema funkcijama, profesionalana podjela, podjela na umni i fizički rad).
3. **Tehnička podjela** (usitnjavanje procesa proizvodnje, uža podjela rada kao npr. u prosvjeti, zakonodavstvu, medicine itd).
4. **Istorijska podjela** (podjela na određene dimenzije djelovanja shodno nauci I tehnologiji i ukupnom društvenom sistemu - podjela po epohama na poljoprivredu, stočarstvo, zanatstvo, trgovinu, industriju, sofisticiranu tehnologiju).

3 poena

29. Objasni razliku između fordizma i postfordizma:

Fordizam - usmjerenje rada na specijalizovan način prema jednom proizvodu, sistem proizvodnje po H.Fordu. Najveća inovacija - pokretna traka na kojoj svaki radnik ima specifični zadatak. Kreativnost je bila sputana, u njegovoj fabrici se proizvodio samo jedan model automobile uz maksimalnu eksploataciju resursa da bi se postigla proizvodnja velikog broja primjeraka u što kraćem kratkom roku.

Postfordizam – podrazumijeva maksimalnu štednju svih resursa i prilagođavanje proizvodnje kupovnoj moći I želji kupaca (u Japanu proizvodnja automobile konkurentskih firmi). Za razliku od Fordizma, Postfordizam je nosio aktivniju ulogu radnika u procesu proizvodnej, odgovornost se preklapala, postojala je intencija o svestranom znanju umjesto uže specijalizovanog I rasjepkanog zavisno od obavezujućih ugovora)

2 poena

30. Šta podrazumijeva zaštitna funkcija kulture?

Omogućila je održavanje ravnoteže između čovjeka I prirode (odijevanje, stanovanje, stvaranje, kontrola resursa, funkcionalna kreacija). Takođe, istovremeno dok se prilagođava prirodnim uslovima, čovjek se trudi i da estetizuje određenja "rješenja" pa vodi računa šta će obući, koju će i na koji način hranu konzumirati, kako će urediti svoj životni prostor.

1 poen

31. Objasni homogenizaciju sadržaja i mehaničko uprošćavanje kao karakteristiku masovne kulture:

Djelo više, rafinirane ili elitne kulture se uprošćava da bi se sadržaj učinio razumljivim i tako dostupnim širokim masama. Skraćene verzije naučnih teorija, popularizacija poznatih umjetničkih djela upotrebom u industrijskoj proizvodnji…Mehaničko uprošćavanje obuhvata reprodukcije, štampanje plakata a u nekom smislu I stripovanje I filmovanje poznatih umjetničkih djela.

Za djelimičan odgovor 1 poen, za potpun odgovor 2 poena

32. Objasni četiri osnovna obilježja monoteizma:

1. Vjerovanje u jednog boga ima univerzalni karakter (sveprisutnost u svijetu).
2. "Otkrivene" su. Objavljenje su svijetu božjom riječju preko proroka.
3. Soterološke su (proklamuju spas, spasioce, reformatore, izbavljenje).
4. Asketske su (svijet je pun zla i streadanja pa se to mora prevazići duhovnom nadgradnjom, uzdržavanjem, postom, molitvom(.
5. Eshatološke su (uče o krajnjim svrhama, kraju svijeta, apokalipsi).

Napomena: Moguće su sve kombinacije navedenih odgovora.

Za svaki tačan odgovor 1 poen. Ukupno: 4 poena

33. Navedi i objasni pet stubova Islama:

1. **Bog je jedan Alah** I njegov prorok Muhamed I ne treba sebi praviti bilo kakvog lika I vjerovati u bilo šta drugo do u Alaha I njegovu volju.
2. **Namaz (**klanjanje) molitva pet puta dnevno uz okrenutost prema Meki. Molitvi prethodi obavezno ritualno pranje ruku (čišćenje od svakodnevnih postupaka, ulaženje u molitvu čistoga tijela, srca i uma).
3. **Post tokom Ramazana**. Uzdržavanje 29 ili 30 dana od jela, pica, duvana i tjelesnih aktivnosti svakog dana od svitanja do zalaska sunca.
4. **Zekat** (čin milosrđa, obaveza svakog muslimana da učini dobro drugom, naročito onaj koji ima više blagodeti od drugih ljudi).
5. **Hadžiluk** (hodočašće koje je obavezujuće za svakog muslimana bar jednom u životu da posjeti svetilište u Meki).

Za svaki tačan odgovor 1 poen. Ukupno 5 poena

34. Definiši sljedeće pojmove:

Ekumenizam - proces zbližavanja i pomirenja hrišćanskih crkava (vrednosno i organizaciono).
Nirvana – u prevodu "gašenje žeđi", stanje odsustva čulne uznemirenosti potraživanjem zadovoljenja efemernih potreba. Stanje duševnog i duhovnog mira, spokojstva. Krajnji cilj budističkih meditacija.
Sekularizacija – proces gubljenja religijskog uticaja I karakteristika koje opredjeljuju društvene tokove, posvjetovljenje.
Denominacija – podgrupa ili podvrsta u nekoj religijskoj zajednici ili organizaciji. Judaizam npr – ortodoksni, konzervativni, reformski. U hrišćanstvu pravoslavlje, rimokatolicizam, razne varijacije protestantizma.

Za svaki tačan odgovor 1 poen. Ukupno 4 poena

Test ukupno 80 poena, esej ukupno 20 poena (1-20). UKUPNO: 100 poena

Kriterijumi za esej:

- Kompozicija/ jasna struktura rada
- Postupnost u obradi teme,
- Razumljiv,efikasani lijep stil pisanja,
- Trasver znanja iz sociologije(teorije djela raznih autora),
- Transver znanja iz drugih oblasti I iskustva,
- Originalna percepcija teme,
- Ukupan odgovor na zadatu temu(dubina sociološke imaginacije),
- Gramatički / pravopisno ispravan rad.

Bodovanje:

- Neprihvatljiv rada (govor mržnje, politički paflet,ad hominem stil, uvredljiv tekst) 1 - 2 poena
- Neprihvatljiv rad po obimu (napisano svega nekoliko recenica,nije ispunjen minimum u tehničkom smislu) 3-4 poena,
- Prihvatljiv ali loš rad 5-8 poena,
- Osrednji rad 9-12 poena , vrlo dobar rad,13-16 poena,
- Odličan rad 17-20 poena.